

Тема 4.3

Яку роль відіграють політичні партії та громадські організації в розвитку демократії

У цій темі ми досліджуватимемо правовий статус політичних партій та громадських організацій і рухів, мету їхнього створення і діяльності та вплив на розвиток демократії в Україні. Вивчення теми сприятиме розумінню сутності особистої участі громадянина у діяльності громадських організацій та політичних груп.

Ключові здобутки
у вивченні теми

3D

Думаємо, досліджуючи діяльність політичних партій та громадських організацій.

Дбаємо про розвиток політичних партій та громадських організацій в демократичному суспільстві.

Діємо, впливаючи через участь у політичних партіях, громадських об'єднаннях і рухах на розвиток демократії в Україні.

Ідеологічні орієнтації та типи політичних партій

Ультраліві	Ліві	Центристські	Праві	Ультраправі
Колективна власність	Соціальна справедливість	Ринкова економіка. Приватна власність	Індивідуальна свобода	Сильна влада
комуністичні	соціалістичні	ліберальні	консервативні	націоналістичні

Дискусія

Сьогодні у світі існує чимала кількість політичних партій. Є країни, де поміж інших 2–3 найбільш популярні партії ведуть боротьбу між собою за владу, наприклад, республіканці та демократи у США, консерватори та лейбористи у Великій Британії. З іншого боку, існують держави, де кількість політичних партій досягає кількох десятків, а то й сотень.

Поміркуйте і висловіть свої думки з приводу переваг і недоліків двопартійної та багатопартійної політичних систем.

Пригадайте назви найбільш відомих політичних партій в Україні і спробуйте їх співвіднести із певною ідеологічною платформою, перелік яких подано на схемі вище.

Модуль 1

Що таке політична партія і яким є правовий статус політичних партій в Україні

■ «Політична партія — це зареєстроване згідно із законом добровільне об'єднання громадян — прихильників певної загальнонаціональної програми суспільного розвитку, що має своєю метою сприяння формуванню і вираженню політичної волі громадян, бере участь у виборах та інших політичних заходах» (Стаття 2 Закону України «Про політичні партії в Україні»).

Реальну роль в житті держави та суспільства партії починають відігравати лише тоді, коли з'являється представницька демократія.

У процесі розвитку й поширення представницької демократії, з'являлися і розвивалися також політичні партії.

Ці об'єднання є важливою складовою політичної системи у будь-якій демократичній державі. Партії беруть активну участь у виборах, висувають своїх лідерів, формують списки кандидатів, проводять передвиборчу агітацію, контролюють дотримання законодавства у процесі виборів, формують представницькі органи влади та самоврядування.

Можна виділити п'ять ознак, які характеризують діяльність сучасних політичних партій.

1. **Організаційна єдність та оформленість** — наявність структурних підрозділів, керівництва, органів управління, статусу юридичної особи.
2. **Мета** — **прихід до влади** та участь в управлінні державою.
3. **Наявність ідеології** — ідеї, моделі розвитку, програмні документи.
4. **Опора на маси** — агітація, пошук і залучення прихильників та виборців, вираження інтересів певних верств населення.
5. **Існування чіткої програми** — проект розвитку держави й суспільства.

Отже, сучасна політична партія є виразником поглядів, позицій, інтересів певної суспільної групи, й виникає за наявності відповідної соціальної бази. Для здійснення своєї мети, партія прагне прийти до влади чи впливати на неї. Тож сучасні партії є реальними та важливими важелями впливу громадськості на державну владу.

Демократичне суспільство виключає можливість функціонування однопартійної системи. Партії мають «змагатися» поміж собою своїми ідеологіями, програмами, пріоритетами у зовнішній та внутрішній політиці держави за вплив на суспільство. Функціонування декількох партій в державі (**багатопартійність**) сприяє здоровій конкуренції у їхній діяльності на користь суспільства та контролю опозиції за владою. Така система є важливою передумовою демократизації суспільства, забезпечуючи його рівновагу та стабільність.

У країнах, де спостерігається велика кількість партій, законодавством, як правило, передбачено право таких організацій об'єднуватися у блоки для участі у виборах. Причина полягає в тому, що окремо взятій партії здебільшого важко отримати перемогу у перегонах з великою кількістю учасників.

Громадянська реклама

Громадяни України мають право на свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації для здійснення й захисту своїх прав і свобод та задоволення політичних, економічних, соціальних, культурних та інших інтересів.

Стаття 36 Конституції України

Розділ 4.3 Яку роль відіграють політичні партії та громадські організації в розвитку демократії

Також це право врегульовано у Законах України «Про громадські об'єднання», «Про політичні партії в Україні», «Про молодіжні та дитячі громадські організації».

Політичні партії в Україні створюються і діють тільки зі *всеукраїнським статусом* (необхідна наявність обласних, районних, міських первинних осередків).

Не допускається створення і також діяльність структурних осередків політичних партій в органах виконавчої та судової влади і виконавчих органах місцевого самоврядування, військових формуваннях, а також на державних підприємствах, у навчальних закладах та інших державних установах і організаціях.

Членами політичної партії можуть бути громадяни України, які, відповідно до Конституції України, мають право голосу на виборах. Громадянин України може перебувати одночасно лише в одній політичній партії.

Членство в політичній партії є фіксованим і формується методом складання списків. Політичні партії мають мати програму, статут. Програма політичної партії є системою цілей та завдань цієї організації, а також шляхів їхнього досягнення. Діяльність політичної партії може здійснюватися лише після її реєстрації (Міністерство юстиції України). Не допускається діяльність незареєстрованих політичних партій.

Обговорюємо

Як ви думаєте, чому співробітники і службовці державних органів не можуть бути членами політичних партій?

Модуль 2

Діяльність та вплив політичних партій на демократію

Для чого суспільству потрібні політичні партії?

Політичні партії здійснюють реальний вплив на формування та діяльність органів влади на всіх рівнях, від центрального до місцевого, реалізують свої програми, вимоги, пропозиції тощо. У разі, якщо партія отримала більшість мандатів на виборах, то вона має право формувати уряд одноосібно і їй забезпечена більшість у парламенті. Якщо жодна з партій не отримала більшості, то їм доводиться об'єднуватися в коаліції й формувати двопартійні чи багатопартійні уряди і коаліційну більшість у парламенті.

Партії представляють суспільні інтереси певних соціальних груп, на які вони орієнтуються у своїй діяльності, через програми, плани дій, ідеології, а також можуть бути посередниками щодо вирішення питань соціального характеру, оскільки кожна партія орієнтується на декілька соціальних груп задля досягнення своєї кінцевої мети.

Найактивнішу діяльність партії проявляють під час виборів: формують передвиборчі платформи, розробляють програми, висувають кандидатів, проводять агітацію, борються за голоси виборців, здійснюють контроль за дотриманням правил виборчих перегонів тощо.

Парламентські партії України

Досліджуємо і обговорюємо

Об'єднайтеся у групи. Знайдіть в Інтернеті програми партій, представлених у парламенті України та ознайомтеся з особливостями їхньої діяльності у певних суспільних сферах, наприклад: економіці, енергетичній, освіті, охороні здоров'я, екології, зовнішній політиці тощо.

Розділ 4.3 Яку роль відіграють політичні партії та громадські організації в розвитку демократії

- Оцініть ступінь реалізації обраного вами напрямку всіма партіями зі складеного вами переліку.
- Порівняйте результати вашого дослідження і презентуйте їх перед класом.
- Обговоріть виконану роботу в класі і визначтеся, яка з програм вам подобається найбільше?
- Чи є у вас бажання вступити згодом до певної партії?

Впишіть у цю колонку назви існуючих парламентських партій*	Економіка	Енергоресурси	Освіта	Охорона здоров'я	Екологія	Зовнішня політика

* Ви можете опрацювати програми будь-яких інших партій в Україні.

Модуль 3

Діяльність та вплив громадських організацій, об'єднань та рухів на суспільно-політичне життя України

■ **Громадські організації** — це добровільні об'єднання людей для задоволення їхніх спільних інтересів і потреб, що має відносно стабільну організаційну структуру, порядок вступу в організацію і виходу з неї. Громадські організації, що беруть активну участь у житті суспільства і держави, називають суспільно-політичними.

Інтереси і потреби різних верств населення в демократичному суспільстві виражають різноманітні громадські організації, об'єднання і рухи. Ці організації об'єднують людей для задоволення та захисту їхніх спільних потреб та інтересів: економічних, соціальних, культурних, правових (правозахисні), освітніх, вікових (дитячі, молодіжні), релігійних, національних, фахових, екологічних тощо.

Громадські організації діють на основі статуту і мають бути зареєстровані у Міністерстві юстиції України. Сьогодні в Україні діють понад 7 тис. громадських організацій, які охоплюють понад 26 тис. членів.

Громадські організації можуть впливати на демократію через:

- /// сприяння реалізації громадських ініціатив (розробка та реалізація проектів);
- /// залучення населення до розробки та реалізації програм розвитку громад, освіти, економіки тощо;
- /// участі у міжнародних програмах (гуманітарних, наукових) і проведенні міжнародних заходів;
- /// проведення громадських слухань (наприклад, обговорення суспільних проблем);
- /// моніторинг діяльності органів державної влади;
- /// організація семінарів, тренінгів та інших заходів;

Розділ 4.3 Яку роль відіграють політичні партії та громадські організації в розвитку демократії

■ **Громадсько-політичні об'єднання** — організації груп чи окремих громадян, між якими встановлюється свідомий зв'язок і систематична співпраця заради досягнення певної мети на підставі спільних політичних інтересів.

/// надання консультацій, допомоги в оформленні документів (наприклад, правова допомога, складання заяв, скарг).

Законодавство в демократичних державах визнає право громадських організацій на проведення політичних акцій (зібрань, мітингів, пікетів, демонстрацій, страйків).

Громадські організації впливають на політику способом підвищення організованості громадянського суспільства, його загальної і політичної культури.

Порівнюємо та обговорюємо

Громадські організації та політичні партії

■ Ознайомтеся з даними таблиці.

■ Порівняйте засади функціонування громадських організацій та рухів з політичними партіями України.

■ Як громадські організації, об'єднання і рухи сприяють розширенню можливої участі громадян у суспільно-політичному житті?

Ознаки	Громадські організації та суспільно-політичні рухи	Партії
Ідейна орієнтація	Не дотримуються певної ідейно-політичної орієнтації. Позиції членів громадської організації можуть розходитися	Об'єднання однодумців
Соціальна база	Широка	Обмежена
Мета	Намагаються вирішити конкретні соціально-політичні проблеми	Мають комплекс цілей на тривалу перспективу
Ставлення до влади	Намагаються впливати на владу, але самі, як правило, не добиваються її	Діяльність спрямована на отримання влади її утримання та зміцнення
Організаційна структура	Розвиваються на основі солідарності і самостійності добровільних учасників	Мають формальну внутрішню ієрархію і дисципліну
Членство	Членство у громадських організаціях не є обов'язкове	Членство є обов'язковою умовою
Напрямки діяльності	Широкий спектр діяльності відповідно до суспільних потреб та чинного законодавства	Діяльність відповідно до програмних засад партії

Застосуйте набуті знання і досвід

Web-активність

Перейдіть за QR-посиланням до **Єдиного реєстру Громадських організацій України**.

/// Виберіть у ньому область, населений пункт, у якому ви проживаєте.

/// Ознайомтеся з переліком місцевих громадських організацій і дізнайтеся більше про їхню діяльність.

/// Визначте певні групи громадських об'єднань за характером їхньої діяльності.

/// Як ці громадсько-політичні об'єднання взаємодіють між собою?